

“En Yaşanası Ülke”

Norveç’in Anayasa Dizgesi

Murat SEVİNÇ^(*)

2001 Kasım’ında, Los Angeles Times’taki yazısına şu satırlarla başlıyor C.Williams: “Öyle bir dünya düşleyin ki, bu dünya, çağcıl tehlikelerden arıtılmış, çocukların yabancılardan şeker kabul edebildiği bir yer olsun.” Williams’ı bu satırları yazmaya yönelten, bu yılki BM (Birleşmiş Milletler) İnsani Kalkınma Raporu’nda Norveç’in, dünyanın en yaşanası ülkesi seçilmiş olması. Bu seçimde, kişi başına düşen zenginlik, sosyal harcamalar, toplumsal gelişmişlik gibi ölçütler göz önünde bulundurulmuş. Yazar’ın biraz da ironiyle vurguladığı gibi, kasvetli hava, yüzde yetmişlere varan vergiler, yalnızlaşma, vs. bu değerlendirmede dikkate alınmamış.

Williams, yazısında Norveç’e methiye düzerken, örneğin çok yüksek olan vergileri aslında Norveçliler’in pek de umursamadığını, yurttaşların, Dünya’nın geri kalanının dertlerine deva olsun diye ceplerinden daha fazla para çıkmasına razı olduklarını özellikle vurguluyor. Yurttaşların böylesine cömert davranmalarının bir nedeni de kuşkusuz sosyal devlet harcamaları; herkes eğitim, sağlık gibi temel gereksinimlerden ücretsiz yararlanabiliyor. Sosyal devletin çok güçlü olmasının ve eşitlikçi toplum yapısının tarihsel, siyasal nedenleri bulunmakla birlikte en önemli etmenlerden biri, ülkenin sahip olduğu ekonomik zenginlik. 1960’ların sonuna dek, ekonomisinin temelinde tarım, hayvancılık ve balıkçılık olan Norveç¹, bu dönemde, Kuzey

---

(*) A.Ü. S.B.E. Araştırma Görevlisi

¹ İklim koşulları nedeniyle tarımsal üretim büyük ölçüde arpa ve patatesle sınırlı. Hayvancılıkta ise, keçi, koyun, ren geyiği ve özellikle balık çok önemli. Petrolle birlikte en çok ihraç edilen ürün balık. Geleneksel tekne yapımı, kerestecilik, hidroelektrik, doğa turizmi ve deniz taşımacılığı da önemli ekonomik değerler arasında.

Denizi'nin Norveç kıyılarında çıkan petrolün etkisiyle büyük bir zenginliğe kavuşmuş, Suudi Arabistan'ın ardından Dünya'nın ikinci büyük petrol ihracatçısı durumuna gelmiş, petrol, ülkenin son 30 yıllık iç ve dış politikasına damgasını vurmuştur.² Ancak ülkeyi, "en yaşanması yer" konumuna getiren koşulların yaratılmasında kuşkusuz tek etmen petrol zenginliği ve kişi başına düşen doların miktarı değil. Toplumsal kültür, yoksulluk yıllarından miras kalan paylaşma ve eşitlikçilik anlayışı, nüfus azlığı (şu anda yaklaşık 4,5 milyon kişi), bunlarla bağlantılı olarak ülke genelinde sağlanmış olan güvenlik (resmi kayıtlara göre yılda ortalama 50 cinayet işleniyor) gibi etmenler de yaşamsal önem taşımaktadır.

Norveç ve Norveçlilerin zenginliği değerlendirme şekilleri ülkede hakim olan düşüncüsel yapı, dünya görüşü ve ülkenin konumu ile açıklanabilir. Yukarıda da belirtildiği gibi petrol bulununcaya dek ekonomisi büyük ölçüde balıkçılık, hayvancılık ve tarımsal etkinliklere dayanan halk, zenginleşmenin ardından, hayli mütevazı ve paylaşmaya yönelik yaşam tarzlarını sürdürürebilme yönünde kararlı davranıyor. Ülkede son yıllara dek etkili partinin sosyal demokrat politikaları savunan İşçi Partisi olması da bu kararlılığın göstergelerinden biri. Yurttaşların en hassas olduğu konuların başında, sosyal dengenin sağlanması, gelir ve buna bağlı konum ayrıcalıklarının yaratılmaması geliyor. Her ne kadar 2001 Eylül'ünde yapılan genel seçimlerde, İşçi Partisi oy kaybetmiş ve vergilerin düşürülmesinden, daha piyasacı ekonomiden yana olan partiler oylarını artırmış olsalar da, yine de Norveçliler sosyal adalet düşüncesinden kolay kolay vazgeçecek gibi görünmemekte. Devletin ve yurttaşların toplumsal eşitlik konusundaki duyarlılığını göstermesi açısından verilecek en iyi örnek kanımca Petrol Fonu. Bu Fon Merkez Bankası'nın kontrolünde ve petrol gelirinin bir kısmı buraya aktarılıyor. Fon'da toplanan para çeşitli alanlardaki yatırımlarda kullanılıyor ve burada biriken paraya dokunulmuyor. Bunun nedeni, Kuzey Denizi'nde petrolün tükenmesi durumunda, gelecek nesillerin sıkıntı çekmemesi³ (günümüzde Fon'daki para yaklaşık 500 milyar dolar).

Norveç'in paylaşımcılığı ülke içiyle sınırlı değil. Ülke, büyük pastanın bir bölümünü dünyanın geri kalanına veriyor. Norveç, yabancı ülkelere en çok yardımda bulunan ülkelerden biri. GSMH'nin % 0.7'si her yıl yardım

² Kuzey Denizi'ndeki petrol üretimi 1971 yılında başlamıştır.

³ Norveç'te petrol devlet tarafından, Statoil aracılığıyla işletiliyor. Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Jan, Hagland (2001), Norwegian Oil and Gas Enter a New Century, <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/economy/032005-990443/index-dok000-b-na.html>

amaçlı harcanyor. Yardımlar daha çok, kilise ve Kızılhaç tarafından organize ediliyor. Ancak zenginliği dünyanın geri kalanıyla paylaşma isteğinin tek nedeni de ahlaki kaygılar değil kuşkusuz. Norveç'in uluslararası ilişkilerde etkili olma isteği bunun başat nedeni. Yerkürenin, özellikle iklim koşulları ve coğrafi olarak en talihsiz bölgelerinden birinde olan az nüfuslu bu ülkenin dünya siyasetinde etkili olabilmesinin başka yolu yok gibi. Ülkenin önde gelen gazetelerinden Aftenposten'in kültür editörü J.E. Hansen'in de vurguladığı gibi (Williams, içinde), Norveç, Norveçliler itiraf etmeyi sevmese de küçük bir ülke ve bu yardımlar sayesinde uluslararası alanda önemli bir yer tutuyor (Orta Doğu, Balkanlar ve Kore sorunlarındaki yerini anımsamak yeterli).

Bu yazıda, BM raporuna göre "yaşamak için en iyi ülke" seçilen Norveç'in siyasal dizgesine, temel kurumlarına daha yakından bakılacaktır.

Tarihsel Gelişim⁴

Şu anda Norveç Krallığı'nın bulunduğu topraklardaki ilk siyasal birlik dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, Norveç'in ilk kralı kabul edilen, I.Harald tarafından kurulmuştur. Bu birlik uzun ömürlü olmamış, hanedanın soyunun tükendiği 14. yüzyılın başından 19. yüzyıla dek Norveç, İsveç ve Danimarka ile kurduğu birlikler içinde yer almıştır. 1319'da İsveç'le, ardından İsveç ve Danimarka ile, 1450'den 1814 yılına kadar Danimarka ile birlik kurulmuştur. Bu birlik kurma sürecinde en önemli ve temel toplumsal ve siyasal dönüşümler 17. yüzyılla birlikte başlamış, bu yüzyılda, orman ürünleri ve demir madenlerinin işletilmesinde, özellikle deniz ticaretinde sağlanan gelişmeler ticaret burjuvazisinin palazlanmasını ve siyasal yaşamda etkili olmasını sağlamıştır. Kral, ekonomik yapıdaki bu gelişme karşısında köylüyü topraklandırma amacıyla 1660'tan itibaren çiftçiye toprak tahsis etmeye başlamış ve bunun sonucunda güçlenen köylüler Danimarka'dan gelen toprak soylularına karşı ayaklanmıştı. Yani bir yandan ticaret burjuvazisinin diğer yandan Kral'ın desteklediği topraklı köylülerin güçlenmesi Danimarka ile kurulan birliğin de çatırdamasına neden olmuştur.

18. yüzyılda, Avrupa'da giderek yaygınlaşan ve büyük toplumsal, düşünsel değişimlere neden olan Aydınlanma'nın rüzgarı Norveç'i de sarmış,

---

⁴ Konuyla ilgili bilgilerin alındığı kaynaklar: Einar Lochen (1955), Norway's Views on Sovereignty, A.S. John Griegs Boktrykkeri, Bergen; <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system>

düşünce yaşamında canlanma yaşanmış, ulusçuluk düşüncesi güçlenmiş ve bilinçlenen halk Danimarka ile kurulmuş olan birlikten giderek daha fazla rahatsızlık duymaya başlamıştır. Bu dönemde Napolyon savaşları yaşanmış, Danimarka-Norveç birliği Napolyon'un yanında yer almış, İngiltere'nin uyguladığı abluka nedeniyle özellikle Norveç büyük zarar görmüş, Ocak 1814'te imzalanan Kiel Anlaşması ile Danimarka, Norveç üzerindeki haklarından İsveç yararına vazgeçmiştir. Ancak Norveçliler bu birliğe, daha doğrusu devir anlaşmasına, eskisinden farklı olarak, kendilerine danışılmadığı gerekçesiyle karşı çıkmıştır (Norveç'i Kiel Antlaşmasına zorlayan İsveç'ti). Danimarka naibi Prens Frederik bu süreçte ulusal bir meclis toplayıp tahta çıkmış ve bir Anayasa'nın (Eidsvoll'de) onaylanmasını sağlamıştır. İsveç bu manzara karşısında Norveç'i istila etmiş ve kısa süren çatışmaların ardından Ağustos 1815'te İsveç ile Norveç arasında sınırlı bir birlik anlaşması imzalanmıştır. İsveç, 1814 Anayasası'nın Norveç adına uygulanmasını kabul etmiştir. İşte şu anki Norveç Anayasası, 1787 ABD Anayasası'nın ardından, yürürlükteki en eski ikinci anayasa unvanını taşıyan, 17 Mayıs 1814 tarihli Anayasa'dır.

Eidsvoll'de hazırlanan ve kabul edilen bu Anayasa, günün koşullarına göre hayli özgürlükçü bir belgeydi. Kral'ın erki büyük ölçüde sınırlanıyor, yasama erki meclise veriliyor, Norveç'in ulusal bir bayrağa sahip özgür, bağımsız ve bölünmez bir ülke olduğu hükme bağlanıyordu. Ancak bu bağımsızlık birlik içinde sahip olunan, sınırlı bir bağımsızlıktı; dolayısıyla, Anayasa metninde yer alan bu sözcüğün gerçekten bir anlam ifade etmesi için yaklaşık bir yüzyıl geçmesi gerekmiştir. Anayasa sınırlı bir monarşi kurmuştu; ancak bu monarşinin parlamenter özellikler kazanması 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Bu konuya aşağıda yasama organı başlığı altında değinilecektir.

İsveç-Norveç birliğinin koşulları 1815 yılında, Ülke Yasası ile belirlenmiştir. Ne var ki bu Yasa, Norveç'in taleplerine tam anlamıyla yanıt vermiyordu. Norveç'in talebi birlik içinde tam bir eşitlikti ve buna uzun süre yaşanmayan İsveç ile aralarında ciddi siyasi mücadeleler yaşanıyordu. Örneğin birliğin dış ilişkilerinin kontrolü İsveç'in elindeydi. Birlik süresince tüm dışişleri bakanları İsveçliydi. Yalnızca Norveç'i ilgilendiren konularda onlara danışılıyordu. 19. yüzyıl boyunca gerek düşünsel etkinlikler (özellikle giderek güçlenen ulusçu duygular) gerekse ekonomik açıdan büyük yol alan Norveç'in bu eşitsizliğe, İsveç üstünlüğüne tahammül etmesi giderek zorlaşmıştır. Sorunlar 1905 yılında patlak verdi. Norveç, kendi çıkarlarını ilgilendiren ekonomik konularla ilgili bir danışma konseyi kurulmasını

önermiş, Danışma Konseyi Yasası parlamentodan geçmiş, ancak Kral bu Yasayı uygulamayı reddetmiştir. Bunun üzerine Norveç, birliği tek yanlı olarak dağıtmış, Haziran 1905'te parlamento, II. Oskar'ın artık Kral olmadığını duyurarak (Karlstad Antlaşmasıyla İsveç, birliğin dağılmasını kabul etti) Danimarka Prensi Charles'ı, VII. Haakon adıyla Kasım 1905'te Kral seçmiştir.

Bu tarihten sonra Norveç artık barışçıl bir ekonomik ve sosyal gelişme dönemine girmiş ve uluslararası ilişkilerde yansızlık tavrını uzunca bir süre korumaya çalışmıştır. Ancak ülke, tam anlamıyla bağımsız olamamıştı; çünkü 1907'de Norveç'in bütünlüğünü sağlamak için Fransa, İngiltere, Almanya ve Rusya arasında bir antlaşma imzalanmıştı. Norveç'in tam olarak bağımsızlığına kavuşması, bu antlaşmanın geçersizliği Norveç tarafından 1924'te ilan edildiğinde gerçekleşmiştir.

Norveç, I. Dünya Savaşı boyunca yansızlığını sürdürmüştü, ancak II. Dünya Savaşı'na girmekten kurtulamamıştır. Denizaltı savaşı için kusursuz kıyıları ve İsveç demirinin ihracat limanı olan Narvik, Hitler'in iştahını kabartmış, Norveç, Nisan 1940'ta Almanya'nın işgaline uğramıştır. 1940 yılının Haziranı'nda ülke teslim olmuş, Nazi yanlısı Quisling, 1942'de işbirlikçi bir hükümet kurmuştur. Kaybedenler safındaki Norveç, savaş sonrası Batı demokrasileri ve Amerika ile sıkı ilişkiler kurmuş, Marshall yardımından yararlanmış, 1949'da NATO'ya girmiştir. 1972'de yapılan referandumda AET'ye girmeyi reddetmiş, buna karşın 1992'de Meclis, AB'ye katılma başvurusunda bulunma kararı almıştır. Ancak bu katılım isteği de halkoylamasında reddedilmiştir.

Anayasa Dizgesi

Yürütme, Yasama, Yargı Organları⁵

Yukarıda da belirtildiği gibi, 17 Mayıs 1814 tarihli Norveç Anayasası, ABD Anayasası'nın ardından, yürürlükteki en eski anayasadır. 1814'ten bugüne, en kapsamlısı 23 Temmuz 1995'te gerçekleştirilen çok sayıda değişiklik yapılmıştır. Bu incelemede Anayasa'nın son hali göz önünde bulundurulacaktır.

Anayasa, parlamenter niteliği 19. yüzyılın sonunda belirginleşen, parlamenter monarşi dizgesi yaratmıştır. Yani, yürütme yetkisi, soy esasına göre

⁵ Norveç Anayasası için bkz: <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005-990424/indexdok000-b-n-a.html>

belirlenen bir devlet başkanı (Kral) ile bakanlar kurulu tarafından kullanılmaktadır. Bakanlar kurulunun parlamento karşısındaki sorumluluğu temelinde dayanan parlamenter dizge ise, ayrıntıları aşağıda anlatılacak olan gelişmelerin ardından 1880'lerde ortaya çıkmıştır.

Norveç Anayasası beş ana bölümden oluşmaktadır: 1) Hükümet şekli ve dinle ilgili kurallar (md.1-2). 2) Yürütme organı, Kral ve kraliyet ailesi ile ilgili hükümler (md.3-48). 3) Yasama organı ve yurttaş hakları ile ilgili hükümler (md.49-85). 4) Yargıyla ilgili hükümler (md.86-91). 5) Genel hükümler (md.92-112).

Anayasa'nın ilk iki maddesine göre, Norveç, özgür ve bağımsız bir kralıktır ve egemenlik devredilemez. Hükümet şekli, soy esasına dayanan meşruti monarşidir (md.1). İkinci madde, bir yandan din özgürlüğünü, yurttaşların dinlerini serbestçe yaşamaları hakkını güvenceye bağlarken diğer yandan devlet dininin Evanjelik-Lutheryen olduğunu hükme bağlamaktadır. Bu ve aşağıda değinilecek olan bazı hükümler, laikliğin temel niteliklerinden olan, "devletin resmi bir dini olmaması" kuralına aykırılık oluşturmaktadır. Anayasaya göre devlet, dinler karşısında yansız değildir.

Anayasa dizgesinde öncelikle yürütme, ardından yasama ve yargı organlarıyla ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Yürütme Organı

Yukarıda da belirtildiği gibi, Norveç'te yürütme iki başlı. Parlamenter dizgenin mantığına uygun olarak bir yanda çok sayıda yetkiyle donatılmış, ancak Anayasa'nın 31. maddesine göre tüm işlemleri başbakan tarafından imzalanacak olan, dolayısıyla simgesel yetki sahibi ve sorumsuz Kral, diğer yanda, yürütmenin yetkili ve sorumlu kanadı bakanlar kurulu. Anayasaya göre, yürütme yetkisi Kral ya da Kraliçe'ye verilmiştir (md.3). Devlet başkanı Evanjelik-Lutheryen mezhebinden olmalıdır (md.4).

Anayasa'da taht ve varisiyle ilgili düzenlemeler özetle şöyledir:

Tahtın intikalinde büyük çocuğun küçüğe önceliği kuralı (primogeniture) kabul edilmiştir. Veliht prens ya da prenses doğduğunda, adı ve doğum tarihi, ilk toplantıda kayda geçirilir; ancak eğer ortada bir veliaht yoksa yani soy tükenmek üzereyse, kral, halefini parlamentoya önerir. Parlamento bu öneriyi kabul ya da reddeder. Kral ya da kraliçe, veliahtın taht yaş gelmeden (bu yaş yasayla saptanır ve şu anda 18'dir) ölürse, bakanlar kurulu

parlamentoyu toplantıya çağırır (md.39); kral reşit oluncaya dek onun yerine bir kayyum seçilir (md.43). Bu kayyum, veliaht 18 yaşını doldurunca, krala ve parlamentoya krallığın durumu hakkında bir rapor sunarak görevini devreder (md.45). Tüm bu süreçte (veliahtın reşit olmadığı dönem) bakanlar kurulu krallığın yönetiminden sorumludur (md.40).

Krallık yaşı gelen veliaht, parlamentoda yemin eder, eğer bu sırada parlamento tatildeyse, yemin bakanlar kuruluna yazılı olarak sunulur ve parlamento açıldığında törenle tekrarlanır (md.7-9). Tahtın varisi, 18 yaşını doldurunca bakanlar kurulunda bir sandalyeye hak kazanır, ancak sorumluluğu, oy hakkı yoktur (md.35). Veliaht, kralın onayı olmadan evlenemez, eğer tahtın varisleri bir başka ülke yönetiminde görev almak isterse, bunun için kralın ve parlamentonun onayı gerekir. Parlamento bu kararı üçte iki çoğunluk ile verir. Eğer veliaht, karara direnirse hem kendisi hem de eşi ve çocukları krallığa ait tüm haklarını kaybeder (md.36). Veliaht henüz reşit olmadan kral ve kraliçe ölürse, veliahtın eğitim, öğretim ve gözetimini parlamento (eğer konuyla ilgili bir vasiyet de yoksa) üstlenir (md.47). Taht ve varisleriyle ilgili sözü edilebilecek son düzenleme kraliyet ailesinin soyunun tükenmesi durumuyla ilgili. Bu durumda, eğer önceden veliaht olarak işaret edilmiş birisi de yoksa, yeni kral parlamento tarafından seçilir ve seçilene dek, yürütme yetkisi tek başına bakanlar kurulu tarafından kullanılır (md.48).

Devlet başkanının yetkileri

Yasamaya ilişkin yetkiler: Kral ya da atadığı bir kişi, her yıl parlamentoda açılış konuşmasını yapar. Kral, parlamentonun her iki kanadından geçen yasayı onaylama yetkisine sahiptir (md.77). Yasa tasarıları ancak kralın onayıyla yasallaşabilir (md.78/1). Yani kralın onayı, yalnızca yürürlük için değil, söz konusu metnin yasa haline gelebilmesi için zorunlu koşuldur. Kral, anayasa değişikliklerini de yayımlar (md.112).

Yürütmeye ilişkin yetkiler: Başbakanı ve bakanlar kurulunu atamak (md.12/1). Kralın, başbakanı ve bakanlar kurulu üyelerini (22. maddeye göre, bakanlar kurulunun da görüşünü alarak), yargı kararı gerekmeksizin azletme yetkisi vardır. Kral, bakanlar kurulunun görüşünü alarak üst düzey kamu görevlilerini, din görevlilerini ve askeri yetkilileri atar (md.21). Kralın düzenleyici işlemler yapma yetkisi de vardır; kral, Anayasa ve yasalara aykırı olmamak kaydıyla, ticaret, gümrük ve kamu güvenliğine ilişkin emirname çıkarabilir (md.18). Kral ordunun başkomutanıdır. Ordudaki as-

ker sayısını parlamentonun onayına gerek kalmadan değiştirebilir (md.25). Kral bir saldırı durumunda orduları çağırma, barış ilan etme ve yabancı ülke temsilcilerini kabul etme yetkilerine sahiptir (md.26).

Yargıya ilişkin yetkiler: Kralın af yetkisi vardır. Bu yetki, bakanları ve “impeachment” yoluyla yargılanmış olanları kapsamaz. Kral, yüce divan (court of impeachment) önündeki davalar için bu yetkisini kullanamaz; yalnızca ölüm cezasını kaldırabilir (md.20).

Anayasa’da bunlar dışında devlet başkanıyla ilgili düzenlemeler de var. Örneğin; kral, ülkeyi altı aydan daha uzunca bir süre terk ederse parlamentonun izni gerekir (md.11) ve kral ülke dışındayken ülkenin yönetiminden bakanlar kurulu sorumludur (md.13). Tüm dinsel kamu hizmetleri, dini toplantılar vs. kralın lütfuyla gerçekleştirilir (md.16). Kral, devlet mülkünün halk yararına kullanılmasını gözetir (md.19). Kral, hizmetleri dolayısıyla, uygun gördüğü kişilere paye verir; bu payeler, hiç kimseyi kamu hizmeti ve yurttaşlık görevlerini yerine getirmekten başışık tutmaz ve bu yolla hiç kimseye kalıtsal ayrıcalıklar tanınmaz (md.23).

Görüldüğü gibi kralın Anayasa’dan kaynaklanan ve yürütmenin iki başından biri olması nedeniyle tanınmış çok sayıda yetkisi vardır. Ancak Anayasa’nın 31. maddesine göre bu yetkilerin tamamı karşı imza kuralına bağlı olduğu için kralın hiçbir sorumluluğu yoktur. Kralın tüm işlemleri Başbakan (askeri konularda ise ilgili askerle birlikte), eğer o sırada başbakan görevinin başında değilse, bakanlar kurulunun en kıdemli üyesi tarafından imzalanır.

Bakanlar kurulu

Yürütmenin sorumlu kanadı, üyeleri kral tarafından atanan bakanlar kuruludur. Anayasaya göre bakanlar kurulu, başbakan ve en az yedi üyeden oluşur (md.12). Parlamento dışından bakan atanabilir; ancak bakanlar pratikte hemen her zaman parlamento içinden atanmaktadır. Bakan olarak atanabilmek için de, milletvekili seçilebilmek için gereken 18 yaşını doldurmuş olma koşulu gereklidir.

Norveç’te seçimlerin hemen ardından, yeni parlamento içinden yeni bir hükümetin kurulması şart değil. Hükümetler, fiilen seçim yenilgisinin ardından istifa eder, ancak bu bir kural değildir. Seçimlerin ardından, eğer parlamentodaki çoğunluklar değişmiş ve iktidardaki parti ya da partiler güç

kaybetmişse, bu durumda hükümet, parlamentoda yeni bir hükümetin oluşumunu bekler ve ardından ya istifa eder ya da birkaç ay sonra yapılacak olan bütçe görüşmelerine kadar bekleyerek bu görüşmeler sırasında güven oylamasına gidebilir. Son olarak 2001 Eylül'ünde yapılan seçimlerin ardından da bu gelişmeler yaşanmış ve eski hükümet, yenisi üzerinde anlaşma sağlanmasının ardından istifa etmiştir.

Anayasa'nın bakanlar kurulunun kuruluşuyla ilgili 12. maddesi de laik devlet ilkesi açısından bir sapma olarak değerlendirilebilir. Buna göre, bakanlar kurulu göreve başlarken üyelerinin yarısından fazlası devlet dininden olduklarını beyan ederler (md.22) ve resmi dini kabul etmeyen bir bakan, kilise hakkındaki kurul toplantılarına katılamaz (md.27).

Yukarıda da belirtildiği gibi bakanlar kurulu üyeleri ve başbakan kral tarafından atanır. Kral, görevleri, üyeler arasında uygun gördüğü şekilde dağıtır ve olağandışı durumlarda gerekli görürse, kurul toplantılarına bakan olmayanları da davet edebilir (md.12). Başbakan ya da bir bakan, yine kral tarafından, bakanlar kurulunun görüşü alınarak azledilebilir (md.22). Bakanlar kurulunun karar alabilmesi için üyelerin yarısı toplantıda hazır bulunmak zorundadır (md.27). Eğer bir bakan, önemli bir konuyu gündeme getirmek istediğini duyurmuş ancak bir nedenle toplantıya katılamamışsa, kral onun yerine bir başka bakanı görevlendirir (md.29). Bakanlar kurulundaki görüşmeler tutanağa geçirilir ve açıktır. Ancak bakanlar kurulunun gizli tutulmasına karar verdiği konular (özellikle dışişlerini ilgilendiren askeri konular gibi) için ayrı ve gizli bir tutanak vardır (md.30).

Anayasa ile bakanlar kurulu üyelerine çağcıl anayasalarda rastlanmayan, kökenleri tarihte olan bir görev verilmiştir. Anayasa'nın 30. maddesine göre, her bakan kralın hazır bulunduğu kurul toplantılarında da düşüncesini "dürüstçe" dile getirmekle "görevlidir". Her bakan, eğer kralın, hükümet şekli, krallık tüzesi hakkında dile getirdiği görüşler, krallığa zarar verecek türden görüşlerse, bu görüşlere karşı çıkmakla görevlidir. Gerek bu karşı çıkış gerekse susarak kabullenme tutanağa işlenir ve bakanların susması durumunda krallık bundan zarar görürse, bakan parlamentonun bir kanadı olan Odelsting tarafından yüce divana gönderilebilir. Çünkü kral, daha önce de belirtildiği gibi sorumsuzdur.

Bakanlar kurulu üyeleri, bakan kaldıkları süre içinde, milletvekili sıfatıyla parlamento toplantılarına katılamaz (md.62).

Yasama Organı⁶

Yasama organının yapısına geçmeden önce, Norveç parlamentarizminin gelişimine kısa da olsa değinmekte yarar var. Parlamento ve parlamentarizmin ortaya çıkıp gelişmesi 19. yüzyılda gerçekleşse de, Norveç ve diğer İskandinav ülkelerinde ilk meclisler 12. yüzyılda, yerel halk toplantıları (alting) şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu meclislerde günün önemli siyasal, tüzel sorunları tartışılıyordu ve bunlar toplumun önde gelenleri, mal mülk sahipleri tarafından oluşturuluyordu. Ortaçağda bu meclisler yavaş yavaş, daha büyük ve etkili yerel meclislere dönüşmüş, kral ile halk arasında önemli bir iletişim aracı işlevini yerine getirmiştir. Bu meclislerin parlamentoya dönüşmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Parlamento 1814 Anayasası ile yaratılmış, parlamentarizm yönündeki gelişmeler ise yüzyıla yayılarak 1880'lerde asıl meyvelerini vermiştir. 19. yüzyılda genel eğitim seviyesi yükselmiş, yukarıda "tarihsel gelişim" başlığı altında anlatılan toplumsal dönüşümün etkisiyle halk, gerek ülkenin birlik içindeki konumuna gerekse yönetime tepki duymaya başlamıştır. Halkın yönetime katılma ya da yönetimi etkileme çabası ilk sonucunu 1837 tarihli Belediye Meclisi Yasası ile vermiştir. Bu Yasa ile, yerinden yönetim, seçilmiş kurullara dayandırılmış (tabii bu dönemde halkın büyük bölümünün oy verme hakkından yoksun olduğunu unutmamalı), yerel yönetimlerin idaresi büyük ölçüde merkezi idareden alınarak seçilmiş yöneticilere bırakılmıştır. Yine bu yüzyılın ikinci yarısında, kral tarafından atanmış temsilcilere de parlamento içinde muhalefet başlamış, muhalifler zaman içinde çoğunluğu ele geçirmeyi başarmıştır. Krala ve temsilcilerine karşı yapılan bu muhalefetin sınıfsal, toplumsal kökeni, yukarıda belirtildiği gibi, giderek palazlanan ve toprak sahibi köylülerle ittifak yapan burjuvazinin yürüttüğü iktidar mücadelesidir. 1860'lı yıllarda parlamentoda yaşanan çatışmaların görünüşteki nedeni, kralın bakanlarının parlamento çalışmalarına katılıp katılmamasıyla ilgiliydi. Ama asıl çatışma toplumdaki güç dengesi mücadelesiydi. Bu mücadelenin liderliğini, kırsal muhalefetten Johan Severdrup üstlenmiş ve monarşinin sınırlanması gerekliliğini savunan hareket başarıya ulaşmıştır. Örneğin, parlamentonun her yıl toplanması kararı (daha önce üç yılda bir toplanıyordu) alınmış, bu durum parlamentonun, dolayısıyla halkın temsilcilerinin güçlenmesi sonucunu yaratmış, ardından kralın, danışmanlarını ve parlamento görevlilerini serbestçe seçme hakkı sınırlanınca, bakanlar kurulu üyeleri de gerçek bir siyasetçi niteliği kazanmıştır.

⁶ Norveç yasama organı ve parlamentarizmin gelişimi için bkz. <http://odin.dep.no/engelsk/norway/system/032005-990427/index-dok000-b-n-a.html>

Dizgeye parlamenter özelliği kazandıran en önemli gelişme ise, 1884'te, bakanlar kurulunun parlamentoya karşı siyasal sorumluluğu ilkesinin kabul edilmesidir. 1898'de kadınlar dışındaki yurttaşlara servet farkı gözetilmeksizin oy verme hakkı, 1913'te de kadınlara oy hakkı tanınmıştır. Bu gelişmeler, siyasal partilerin dizge içinde etkili olmaya başlaması sonucunu doğurmuş, 1884'te Liberal ve Muhafazakar partiler, 1887'de ise 20. yüzyılda Norveç siyasetini büyük ölçüde belirleyecek olan İşçi Partisi kurulmuştur (İşçi Partisi 1903'e kadar milletvekilliği kazanamamıştır).

Yasama organının oluşumu ve yasama süreci

Norveç'te genel seçimler dört yılda bir yapılmaktadır (md.54). Seçimler ertelenemez ya da öne alınamaz. 18 yaşını dolduran her yurttaş (md.50) oy verme hakkına sahiptir (oy hakkına sahip olmayanlar ya da bu hakkı kaybedenler 53. maddede sayılmaktadır). Milletvekili seçilme yaşı da 18'dir.⁷ Anayasa'nın 66. maddesine göre, milletvekilleri parlamenter bağımsızlıklara sahiptir. Sorumsuzluk tam olarak tanınmıştır. Dokunulmazlık, hem tüzel hem cezai alanda tanınmıştır ve kaldırılamaz; milletvekilleri, parlamentoya geliş, gidişlerde ve parlamentodayken "suçüstü hali" dışında tutuklanamazlar. Hapis ve tutukluluk halinde, milletvekillerinin, toplantılara katılmalarına izin verilebilir.

Parlamento (Storting), her yıl Ekim ayının ilk haftasının ilk günü başkent Oslo'da toplanır.⁸ Parlamentonun iki kanadı vardır: Odelsting ve Lagting. Parlamento, seçimden sonraki ilk toplantısında üyelerin dörtte birini

---

⁷ Seçimler tek dereceli, tek turlu, nispi temsil ilkesine uygun olarak yapılır. Milletvekilleri parti listelerinden seçilir ve her parti kendi aday saptama yöntemini seçmekte serbesttir. Nispi temsil dizgesi sayesinde az oy alan küçük partilerin de parlamentoda temsil edilebilmeleri olanaklıdır. Anayasa'nın 58. maddesine göre ülke 19 seçim bölgesine ayrılmıştır ve her bölgeden çıkacak milletvekili sayısı da hükme bağlanmıştır. Buna göre 19 bölgeden 157 milletvekili seçilir, geriye kalan 8 milletvekili ise ulusal olarak hesaplanarak partiler arasında dağıtılır. Bu sekiz milletvekilliği, seçimde geçerli oyların % 4'ünü alan partiler arasında bölüştürülür.

Milletvekili seçilemeyecek olanlar Anayasa'nın 62. maddesinde sayılmıştır. Buna göre, devlet memurları (istifa etmedikleri sürece), yargı çalışanları ve emeklileri ile diplomatik hizmettekiler milletvekili olamazlar.

Milletvekili genel seçimi Eylül ayında yapılır.

⁸ Parlamento binası başkent Oslo'dadır. Parlamento ilk kez yukarıda da belirttiği gibi 1814'te Eidsvoll'de toplanmıştı. 1814'ten 1854'e kadar Oslo'da, şu anda Merkez Postanesi olan Katedral Okulu'nda, 1854-66 arasında Oslo Üniversitesi binasında, bu tarihten sonra şimdiki yerinde toplanmıştır (Parlamento binasının mimari İsveçli E. Victor Longlet'tir).

Lagting'e seçer; milletvekillerinin geri kalan dörtte üçü Odelsting'i oluşturur (md.73). Bu iki meclis, toplantılarını ayrı yapar (anayasa değişiklikleri birleşik toplantıda yapılır). İkisinin de kendi başkanı ve başkanlık divanı vardır ve her ikisi için de toplantı yetersayısı üye tamsayılarının yarısıdır. Yalnızca anayasa değişikliği söz konusu olduğunda, değişiklik teklifinin ele alınması için parlamentonun üçte ikisi hazır bulunmalıdır.

Parlamentonun ilk toplantısında kral ya da görevlendirdiği bir kişi konuşma yapar; bu konuşma tüm üyelerce ayakta dinlenir (md.73).

Parlamentonun görev ve yetkileri Anayasa'nın 75. maddesinde sayılmıştır. Örneğin, yasa yapmak ve değiştirmek⁹; vergi, borçlanma ve gümrük politikasını saptamak; devletin ve kraliyetin akçalı işlerini denetleyip yönetmek; kamu denetçisi (ombudsman/ombuds) atamak; yabancıları yurttaşlığa kabul etmek vs.

***Parlamentonun temel işlevi olan yasa yapma süreci
(Anayasa'nın 76-81. maddelerinde düzenlenmiştir)***

Hükümet, yasa çıkarılması için bir kurul atar. Bu kurul, konu üzerinde çalışır ve ilgili bakanlığa bir rapor sunar. İlgili bakanlık bu rapor üzerinde tartışma başlatır ve bu sayede yasayla ilgili herkese, etkilenecek olan kurum ve kuruluşlara ve sivil toplum örgütlerine yasanın oluşumuna katılma olanağı tanınmış olur. Tartışmaların ardından ilgili bakanlık Odelsting için bir tasarı hazırlar ve bu tasarı bakanlar kurulu tarafından da uygun bulunursa Odelsting'e gönderilir. Odelsting tasarımı ilgili komisyonuna havale eder. Odelsting tarafından kabul edilen metin Lagting'e gönderilir. Lagting'in bu süreçteki işlevi kontrolden ibarettir. Taslak, son olarak Kral'ın da katıldığı bakanlar kurulunda ele alınır ve yasalaşarak yürürlüğe girer. Lagting'in kendine gelen tasarımı reddetmesi durumunda (bu ret gerekçeli olmalıdır) eğer Odelsting bu gerekçeyi kabul ederek istenen değişikliği yaparsa taslak yasalaşır; ancak Odelsting direnirse bu durumda parlamentonun iki kanadı ortak toplantı yapar ve metnin yasalaşması için üye tamsayısının üçte ikisi tarafından kabul edilmesi gerekir. Parlamento bu süreçte tüzel sorunlarla karşılaşarsa Anayasa Mahkemesi'nin görüşünü alabilir (md.83).

Parlamento toplantıları açıktır; görüşmeler tutanaklara kaydedilir ve aksi kararlaştırılmadıkça yayımlanır (md.84).

⁹ Yılda, yaklaşık 90 yasa öneri ve tasarısı ele alınmaktadır; bunların çoğu hükümet tasarısıdır. Odelsting üyeleri yasa önerisi sunabilir ancak Lagting üyeleri sunamaz.

Parlamentonun çalışma yöntemi

Parlamentonun çalışma yöntemiyle ilgili kurallar İçtüzük ile saptanmıştır. Çalışmalar Ekim'in ilk haftasında başlar ve Eylül'ün son günü biter. Seçimlerin ardından toplanan parlamentoda, her bölgenin milletvekilleri, bölgelerinin seçim komitelerinden aldıkları mazbatalarını parlamentoya sunar, mazbatalar değerlendirildikten sonra (bu değerlendirme yaklaşık bir hafta almaktadır) Odelsting ve Lagting'in üye ve başkanları seçilir. Parlamento başkanı bu sürecin ardından kuruluşu ilan eder ve karala bildirir. Kral, konuşmasını bu bildirimden bir gün sonra yapar. Kralın bu konuşması aslında hükümet programı niteliğindedir; bu konuşma ancak bir kaç gün sonra tartışılabilir. Parlamentonun kurulmasının ardından 37 kişilik bir Seçim Komisyonu atanır ve bu komisyon 12 sürekli komisyonun üyelerini seçtiği gibi, dört yıl boyunca parlamentoda yapılan tüm seçimleri düzenler.

Her haftanın son gününde Başkanlık Divanı, sonraki haftanın programını duyurur. Genel kurulda bir konunun oylanması için üyelerin yarısının hazır bulunması gerekir, kararlar basit çoğunlukla alınır. Ancak söz konusu oylama bir anayasa değişikliği içinse, karar yetersayısı (ve toplantı yetersayısı) üçte ikidir. Uluslararası örgütlere yetki aktarımı yapan düzenlemelerin kabulü için dörtte üç çoğunluk aranır.

Komisyonlar: Her milletvekili bir komisyonda görevlendirilir. Sürekli komisyonların sayısı 12'dir: 1. Enerji ve Çevre, 2. Aile, Kültürel İlişkiler ve İdare, 3. Mali ve Ekonomik İlişkiler, 4. Savunma, 5. Adalet, 6. Kilise, Eğitim, 7. Yerel Yönetimler, 8. Araştırma ve Anayasa, 9. Ticaret ve Sanayi, 10. Ulaşım ve Haberleşme, 11. Sağlık ve Sosyal İlişkiler, 12. Dış İlişkiler.¹⁰

Her komisyon, bir başkan, başkan yardımcısı ve sekreter seçer, bu seçimler parti grupları arasındaki oydaşmayla gerçekleştirilir. 12 komisyon dışında bir de, Genişletilmiş Dış İlişkiler Komisyonu vardır. Parlamento başkanı ve yardımcısı, Savunma Komisyonu başkanı ve Seçim Komisyonu tarafından atanan 11 üyeden oluşan bu komisyonda yaşamsal dış politika konuları ve ulusal güvenlik sorunları görüşülür. Görüşmeler gizlidir.

Parlamentonun önemli yetkilerinden biri de, parlamento ombudsmanını (kamu denetçisi) seçmesidir. Aşağıda daha ayrıntılı anlatılacak olan om-

---

¹⁰ Komisyonlar İçtüzüğü'nün üçüncü kısım onuncu bölümünde, ele alacakları konular aynı kısmın on ikinci bölümünde düzenlenmektedir. İçtüzük için bkz. www.stortinget.no/english/StortingetsForretnEng.pdf

budsmanlardan (günümüzde, cinsiyet çağrışımını engellemek için genellikle “ombuds” terimi kullanılmaktadır) biri ve en önemlisi olan parlamento ombudsmanı, parlamento tarafından, kendi üyeleri dışından dört yıllığına seçilir. Bu ombudsmanın Anayasa Mahkemesi üyelerinin niteliklerine sahip olması gerekir. Bu ombudsman, idare, bölge yönetimleri ve belediyelerle yurttaşlar arasındaki sorunlarda arabuluculuk işlevini yerine getirir. Ombudsman, parlamentoya her yıl etkinlikleriyle ilgili bir rapor sunar. Pahalı ve zaman alan yargı sürecine gerek kalmadan, idare ile şikayetçi arasındaki sorunu çözmeye çalışan ombudsmanlık kurumu, özellikle İskandinav ülkelerinde, uzlaşmaya dayalı demokrasi kültürünün vazgeçilmez araçlarından biridir.

Parlamentonun denetim araçları

Bilindiği gibi parlamenter dizgenin temel özelliklerinden biri, hükümetin parlamentoya karşı sorumlu olmasıdır. Parlamentonun elinde hükümeti denetleyebilmek için bazı araçlar vardır. Norveç parlamentosu bu denetim işlevini, genel olarak, genel kurul tartışmaları, devlet hesaplarını denetleme (bütçe görüşmeleri) vs. yöntemleriyle yerine getirir. Denetimin özel araçları ise soru (sporretime), ayrıntılı soru (interpellasjoner), kabine sorusu (kabinettssporsmal) ve gensoru(mistillistsfroslag)’dur.

Milletvekilleri, her Çarşamba Saat 10’da hükümete soru yöneltebilir. Sorular yazılı ya da sözlü olabilir ve iki şekilde de yanıtlanabilir.¹¹

Ayrıntılı soru da bir tür soru aslında. Ancak daha yaşamsal konularda yöneltiliyor ve sınırları kesin olarak çizilmiş durumda yani daha biçimsel.¹² Milletvekilleri, hükümet ya da bir bakanı hakkında soru önergesini yazılı şekilde başkanlık divanına sunar. Bu önerge kısa olmalıdır. Başkan, hükümetin sorumluluk alanına girmeyen, komisyonlarda ele alınmış, soru şeklinde yöneltilmiş ancak henüz yanıtlanmamış konulardaki soruları geri çevirebilir. Soru kabul edilirse, başkan, ilgili bakanı bilgilendirir. Soru önergesi parlamentoda en geç bir ay içinde ele alınır ve yanıtlanır.

Kabine sorusu parlamentonun hükümeti denetlemek için kullanabileceği en etkili araçlardan biridir. Hükümetteki parti milletvekillerinden biri, parlamentonun kabul etme olasılığı zayıf olan bir konuda önerge verme yolu-

¹¹ Soru İçtüzüğü’nün dokuzuncu kısım, 51-53. bölümlerinde düzenlenmiştir.

¹² Ayrıntılı soru İçtüzüğü’nün dokuzuncu kısım 50. bölümünde düzenlenmiştir.

la bir parlamento kararı çıkartmak isteyebilir. Bu, parlamentonun hükümete olan güven ve desteğinin denendiği bir yöntemdir.

Gensoru ise, kabine sorusunu takip eden, birlikte kullanılan bir yöntemdir ve hükümetin parlamentodan güven istemesi demektir. Gensoru önergesi kabul edildiği takdirde oylanır ve parlamento hükümete güvensizlik sergilerse hükümet istifa eder. Bu, sık kullanılan bir yoldur ve örneğin 1986'da Willoch hükümetinin düşürülmesine yol açmıştır.¹³

Yargı

Anayasa'nın, Yargı Gücü başlığını taşıyan 'D' bölümünün ilk iki maddesi (md.86-87) parlamento üyelerinin cezai sorumlulukları konusunu düzenlemektedir. Hükme göre yüce divan (court of impeachment), Odelsting tarafından suçlanan Anayasa Mahkemesi ve bakanlar kurulu üyelerini, görevleriyle ilgili suçlar nedeniyle yargılayan ilk ve son derece mahkemesidir. Suçlama ve yargılamaya ilişkin ayrıntılar yasaya bırakılmıştır, bununla birlikte suçlamaya ilişkin zaman aşımı süresi 15 yıldan az olarak belirlenmez. Divan'ın başkanlığını Lagting'in başkanı yapar.

Yargı bölümündeki diğer maddelerde (md.88,90,91) Anayasa Mahkemesi ile ilgili düzenlemelere yer verilmektedir.¹⁴ Anayasaya göre, Anayasa Mahkemesi son düzeydeki yargılama makamıdır (md.88). Mahkeme ile ilgili düzenlemeler 1915 tarihli Yargı Yerleri Yasası'nda da yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi başkan ve 18 hakimden oluşur. Tüm üyeler hukuktur. Üyeler ve başkan, kralın başkanlığında toplanan bakanlar kurulu tarafından atanır (Anayasa'nın 91.maddesine göre atanma yaşı 30'dur) ve 70 yaşına dek görevde kalabilir. Mahkeme'nin iki kanadı vardır ve hakimler bu iki kanat arasında dönüşümlü olarak görev yapar. Bu iki kanadın hangi durumlarda ortak toplantı yapacağı 1926 tarihli Birleşik Toplantı Yasası ile saptanmıştır (Mahkeme'nin bir parçası da, gelen işlerde ilk incelemeyi yaparak konunun ele alınıp alınmamasına karar veren 'temyiz komisyonu'dur).

Anayasa Mahkemesi yargı dizgesinin en üstünde yer alır. En temel yet-

---

¹³ Gensoru ve kabine sorusu kurumları hakkında Norveççeden (parlamento hakkında bilgi veren Norveççe internet sayfasından) çeviri yapan, Banu Gürsaler Syvertsen'e teşekkür ederim. İlgili internet adresi: http://www.stortinget.no/om_stortinget/abc.html

¹⁴ Norveç Anayasa Mahkemesi ile ilgili bilgiler için bkz. Bulletin on Constitutional Case Law, Venice Commission, Council of Europe, Strasbourg, s.93-95.

kisi, yasaların anayasaya uygunluğunu denetlemektir. Bir yasa hükmünün anayasaya aykırılık iddiasıyla Mahkeme'nin önüne gelebilmesi için, bu aykırılığın öncelikle ilk derece (bölge ya da şehir mahkemeleri) ve ardından temyiz mahkemelerinde ele alınmış olması gerekmektedir. Başvurular, görülmekte olan bir davada uygulanacak bir yasa hükmü nedeniyle yapılabilir (somut norm denetimi).¹⁵

Mahkeme'nin bunun dışında görevleri de vardır. Anayasa'nın 83.maddesine göre tüzel konularda parlamentoya görüş bildirebilir. 46.maddeye göre, bazı acil/özel durumlarda parlamentoyu toplantıya çağırır: Kral öldüğünde eğer veliaht henüz 18 yaşın altındaysa, bakanlar kurulu parlamentoyu acilen toplantıya çağırır (md.39); ancak parlamento dört hafta süresince toplanamamışsa bu görev (acil olarak toplanmayı gerçekleştirmek) Anayasa Mahkemesi'ne geçer.

Anayasa Mahkemesi yasaların anayasaya uygunluğunu incelerken ulusal tüzeye öncelik verir; çünkü Norveç'te ulusal tüzenin uluslararası tüzeye üstünlüğü vardır. Ancak yasalar, Norveç tarafından onaylanan uluslararası anlaşmalar ışığında yorumlanmaktadır. Norveç'te son yıllarda görülen baskın eğilim, mahkemelerin, bir yasayı uluslararası tüzeye aykırı bulduklarında uygulamamaları yönündedir. Özellikle insan hakları alanındaki uluslararası sözleşme hükümleri, Norveç mahkemeleri ve Anayasa Mahkemesi tarafından ölçü norm olarak kabul edilmektedir.

Anayasa Mahkemesi bir yasa hükmünü anayasaya aykırı bulduğunda, o yasa hükmü iptal edilmiş olmaz, buna karşılık söz konusu hüküm davada uygulanmaz. Mahkeme kararları yalnızca taraflar üzerinde sonuç doğurur. Kararın emsal olabilmesi konunun genelliği ya da özgüllüğü ile ilgilidir. Kararlar, Resmi Gazete'de (Barolar Birliği'nin kontrolünde) yayımlanır.

Yargı bağımsızlığı ve mahkemeler¹⁶

Norveç tüzesinde yargı bağımsızlığı yasalarca güvenceye alınmıştır. Mahkemeler yasaya göre karar verir, parlamento ve hükümet yargıya mü-

¹⁵ Norveç'te her düzeydeki mahkeme de anayasaya açıkça aykırı bulduğu bir yasa hükmünü ya da idari kararı uygulamayı reddedebilir. Örneğin, bir yasa hükmü ya da karar yasaların geriye yürümezliğini ihlal ediyorsa mahkeme tarafından uygulanmayabilir.

¹⁶ Norveç yargı dizgesine ilişkin bilgi için bkz.

Lars, Winsvold (2000), Norwegian courts and administration of justice,

<http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032001-990374/index-dok000-b-n-a.html>

dahale edemez. Hakimler, adalet bakanının aday göstermesi ve kralın başkanlığında toplanan bakanlar kurulunun atamasıyla göreve başlar ve yargı kararı olmadan görevlerinden alınamazlar. Mahkemelerin idaresi, bütçe, istihdam ve örgütlenme vb. konularındaki sorumluluk adalet bakanlığındadır.¹⁷

Norveç 87 yargı çevresine ayrılmıştır. Bunların en büyüğü Oslo'dur. Çoğu bölge mahkemesi bir ya da iki yargıçlı küçük mahkemelerdir. Alt düzeyde, hem arabulucu hem yargı yeri niteliklerine sahip uzlaşma mahkemeleri, tüze ve ceza davalarına bakan ilk derece bölge mahkemeleri, bölge ve şehir sulh mahkemeleri ve yine şehirlerde, miras, icra ve iflas davalarına bakan 'infaz mahkemeleri' bulunmaktadır. Üst düzeydeki mahkemeler ise, yüksek mahkemeler ya da temyiz mahkemeleridir. Norveç, altı temyiz bölgesine ayrılmıştır ve temyiz mahkemeleri, bölge mahkemelerinin kararlarına karşı yapılan itirazları inceler. Yargı dizgesinin tepesinde ise, yukarıda anlatılan Anayasa Mahkemesi bulunur.

Bu yargı yerleri dışında bir de uzmanlık mahkemeleri vardır. Örneğin, tarım arazileri ve sınır anlaşmazlıklarını çözümlleyen 'toprak mahkemeleri', işçi ve işveren sorunlarını çözen 'işçi mahkemeleri' ve 'sosyal güvenlik mahkemeleri' bu tür uzman yargı yerlerindedir.

Son olarak, 'anlaşmazlığı çözme kurulları'na değinmekte yarar var; çünkü bu kurullar da uzlaşmaya dayalı demokrasi kültürünün bir uzantısı. Bu kurullar 1991 yılında, olağan ceza yargılamasına alternatif olarak oluşturulmuştur. Görece önemsiz davalar (örneğin hırsızlık gibi) kovuşturma makamı tarafından bu kurullara gönderilebilir. Ancak asıl işlevi, 16 yaşından küçüklerle ilgili sorunları çözmektir. Bu kurullar aracılığıyla, davalı ve mağdur bir araya gelerek anlaşmaya çalışır. Eğer bir anlaşmaya varabilirlerse davalı, cezasını, örneğin toplum hizmeti yoluyla çekebilir ve sabıkalı durumuna düşmez. Ancak yine de, ilerideki bazı istisnai görevlere atamalarda bu cezalar göz önünde bulundurulabilmektedir.¹⁸

---

¹⁷ 1996 yılında, mahkemelerin idaresi üzerinde çalışma yapmak üzere (yargı bağımsızlığı ilkesi temelinde) bir komisyon atanmıştır. Komisyon, raporunu 1999 yılında yayımlamıştır. Rapordaki çoğunluk görüşüne göre yeni bir mahkeme yönetimi dizgesi yaratmak gereklidir. Bu yönetim parlamento ve bakanlar kurulu tarafından seçilen kişilerden oluşmalı ve adalet bakanlığından bağımsız olmalıdır. Bu komisyon, yargıçların atanması ve disiplin sorunlarıyla ilgili konularda halen çalışmalarını sürdürmektedir.

¹⁸ Bu kurullara yılda yaklaşık 7000 sorun gelmektedir. 1999 yılındaki sonuçlara göre davaların % 91'i anlaşmayla sonuçlanmıştır.

Hukuk devleti

Anayasa'nın son kısmı (E), Genel Hükümler başlığını taşımaktadır. Bu kısımda, hukuk devletinin temelini oluşturan "temel haklar" ile ilgili hükümler yer almaktadır: Kimse yargılanmadan mahkûm edilemez (md.96), yasalar geriye yürütülemez (md.97), kimse yasanın emrettiği durumlar dışında gözüaltına alınamaz, yasadışı gözüaltına alma durumunda, bundan işlemi gerçekleştiren görevli sorumludur (md.99). Anayasa ile, basın ve düşünce özgürlüğü de güvence altına alınmıştır; kimse, "içeriği ne olursa olsun" yazıları nedeniyle cezalandırılmaz; ancak bu kişi açıkça yasalara itaatsizlik ediyorsa ya da başkalarını bu yolda kışkırtıyorsa, dini aşağılıyorsa ve anayasaya itaatsizlikte direniyor ve yazılarında başkalarına hakaret ediyorsa, bu içerikteki yazısı yayımlanamaz; herkes, bu sınırlamalara uyarak devlet yönetimi de dahil her konuda görüşlerini ifade etmekte serbesttir (md.100). Görüldüğü gibi Anayasa önce düşünce özgürlüğünü güvenceye almakta, ardından düşüncelerin ifade edilmesine sınırlamalar getirmektedir. Ancak bu sınırlamaların da Norveç'in imzaladığı insan haklarıyla ilgili uluslararası sözleşmelerin hükümleri ışığında değerlendirileceği unutulmamalıdır. Söz konusu sınırlamalardan, "dini aşağılamak" gibi hayli bulanık bir yasağı (sınırlamayı) kanımca, (yukarıda da birkaç kez vurgulanan), Norveç tüzesindeki, "laiklik ilkesiyle çelişen" hükümlerden biri saymak yanlış olmayacaktır.

Yurttaşların güvenliğini ilgilendiren son hükümlere göre, hakim kararı olmadan kimsenin evinde arama yapılamaz (md.102); kimse, cezası nedeniyle toprak ve mülkiyetinden mahrum bırakılamaz (md.104). Aristokratik ayrıcalıklar yaratılamaz (md.108). Anayasa'da sosyal haklarla ilgili tek hüküm, 'devlet herkese yaşamını sürdürebilmesi için gereksinim duyduğu iş koşullarını sağlamakla yükümlüdür' diyen 110. madde hükmüdür.

Anayasası'nın 110(b) maddesinde, 20. yüzyılın son çeyreğinde çağcıl demokratik ülke anayasalarında yer almaya başlayan çevre haklarına yer verilmiştir. Hükme göre, herkes sağlıklı, farklılığı ve yaratıcılığı koruyan bir çevrede yaşama hakkına sahiptir; doğal kaynaklar gelecek nesiller düşünülerek kullanılmalıdır. Bu korumanın sağlanabilmesi için yurttaşlar, doğal çevrenin durumu hakkında bilgilendirilme hakkına sahiptir.

Anayasa'da, ülkenin daha çok kuzeyinde yaşayan Sami (Lapon) ırkı için bir hükme de yer verilmiş. Buna göre, devlet, Samiler'in kendi dil, kültür ve yaşam tarzlarını koruma ve geliştirmelerini sağlayacak koşulları yaratmakla yükümlüdür (md.110a).

Temel haklar bölümündeki son hüküm ise, çoğu anayasada yaygın olarak temel haklarla ilgili düzenlemelerin başlarında yer verilen, insan haklarının korunmasıyla ilgili madde: Devlet, insan haklarına saygı göstermek ve sağlamakla yükümlüdür. Bu konudaki anlaşmaların uygulanmasına yönelik hükümler yasayla saptanır (md.110c).

Kendi kendini yönetme ve denetleme kültürü: Yerel yönetimler ve ombudsman

Yerel yönetimler¹⁹

Kamu hizmeti anlayışı, genel olarak İskandinav ülkelerinde olduğu gibi Norveç'te de hayli güçlü. Güçlü ve etkili bir sosyal refah devleti yaratma isteği Norveç siyasal dizgesinin en göze çarpan özelliklerindedir. Sosyal devlet düşüncesi, özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından, yeniden yapılanma ve gelişme siyasetinin de dayanağını oluşturmuştur ve hemen tüm büyük siyasal partilerce de desteklenmektedir. İşte, yerel yönetim düşüncesinin altında yatan önemli etmenlerden biri de budur. Yerel yönetim etkinliği, bir yandan yurttaşların yönetime katılma taleplerine yanıt verirken, diğer yandan refah devletinin yaratmaya çalıştığı eşitlikçi düzen amacının yaşama geçirilmesine, hizmetlerin ülkenin en ücra köşesine kadar nitelikten ödün vermeden götürülmesine katkıda bulunmaktadır. II. Dünya Savaşı'nın ardından yerel harcamalar hızla artmış, 1945'te milli hasılanın % 8'ini oluştururken bugün % 20'lere tırmanmıştır. Günümüzde belediyeler (municipality) ve bölge yönetimleri (county) ülke genelinde sunulan kamu hizmetinin yaklaşık üçte ikisini karşılamakta; merkezi idare tarafından yönetilen bazı sosyal güvenlik ve emeklilik siyaseti dışında kalan sağlık, eğitim vb. alanlarında etkinliklerini sürdürmektedirler.

Norveç'te yerel yönetim düşüncesi çok köklüdür ve geçtiğimiz yüzyıla dayanmaktadır. Günümüzdeki yerel yönetim dizgesi, zaman içinde değişikliklere uğrayan 1847 tarihli Yerel Yönetim Yasası ile kurulmuştur. Ancak ülke genelindeki belediye ve bölgelerin yönetimi temelde bu yasaya dayanır da tek tip değildir. Yerel yönetimlerin görevlerini, bazı noktalarda birbirlerinden farklı yollarla yerine getiriyor olmalarının iki temel nedeni vardır. İlki, Norveç'in büyüklükleri birbirinden çok farklı, parçalı bir yerel yapıya

---

¹⁹ Yerel yönetimlerle ilgili kaynak için bkz. Tore Hansen (2001), *Municipal self-government in the service of welfare state*, <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005-990412/index-dok000-b-n-a.html>

sahip olması. Günümüzde Norveç, 435 belediye ve 19 bölgeye ayrılmış durumda. Yaklaşık yarım milyon yurttaş, nüfusu 1000'in altında olan belediyelerde yaşamaktadır. Belediyelerin yarısından fazlası 5000 kişi dolaylarında ve yalnızca on belediyenin nüfusu 50.000'in üzerinde. Bu belediyeler arasında, coğrafi ve endüstriyel açıdan büyük farklar var ve bu nedenle refah devleti hizmetlerinin sağlanmasında basit ve tek tip çözümlerin yaratılması neredeyse olanaksız. İkinci neden ise, yerel siyasetçilerin farklılıklarını ortaya koyma çabasıdır. Son yıllarda yerel kurumlara siyasi destek giderek güçlenmekte, özellikle büyük partiler kendilerine yakın gördükleri yerlerin yerel yönetimlerine destek vermektedirler. Bu nedenle, yerel idarelerin birbirinden az da olsa farklılık göstermesi, bu idarelerde yer alanların, farklılıklar üzerine siyaset yapmalarına yardımcı olmaktadır. Savaş sonrası döneme bakıldığında, milletvekillerinin yaklaşık % 85'inin yerel siyaset deneyimine sahip oldukları görülmektedir.

Ombudsman²⁰

Ombudsman/ombuds (kamu denetçisi) İskandinav ülkelerinde 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkan, II. Dünya Savaşı'nın ardından çok sayıda Batı demokrasisinde kabul edilen, (günümüzde 40'ın üzerinde ülkede vardır), temel işlevi, idareyle yurttaş arasındaki sorunları yargıya gerek kalmadan, anlaşma yoluyla çözmeye çalışmak olan bir kurumdur. Norveç'te ilk ombudsmanlık 1952 yılında kabul edilmiştir. Bugün birbirinden farklı işlevleri yerine getiren çeşitli ombudsmanlar vardır. Ortak görevleri, idare ile yurttaş arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmeye çalışmak, temel hakların uygulamada korunmasını sağlamaktır. En önemli ombudsman yukarıda da söz edilen Parlamento Ombudsmanı'dır (1962). Bu kişi parlamento tarafından seçilir ve dört yıl boyunca görev yapar. Anayasa Mahkemesi üyelerinin sahip olduğu niteliklere sahip olmalıdır.²¹ Ombudsman, şikayetle harekete geçer. Parlamento tarafından seçilmiş olsa da çalışmalarını, parlamentodan, idareden ve şikayetçiden tamamen bağımsız olarak sürdürmektedir. Ombudsman, sorunu dinler, çözüm yollarını araştırır ve son olarak kendi görü-

²⁰ Norveç'teki ombudsmanlık kurumuyla ilgili kaynaklar için bkz. Arne Fliflet (2000), The Storting ombudsman for public administration, <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032001-990075/index-dok000-b-n-a.html>; Helge Seip (1991), The Ombudsman-a Democratic Corrective, <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005-990405/index-dok000-b-n-a.html>

²¹ Bu ombudsmana yılda yaklaşık 2000 kadar şikayet gelmektedir. Nitelikli hukukçulardan oluşan bir çalışma grubu vardır. Parlamento ombudsmanının şu anda 25 hukukçu ve 10 sekreter yardımcısı vardır.

şünü iletir. İdare çoğu zaman ombudsmanın çözüm önerisini kabul etse de, bu kurum, ne idarenin üstündedir ne de bir mahkemedir; yani görüşlerinin herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Ombudsman, ancak idare, bir konu üzerindeki nihai kararını verdikten sonra harekete geçer; bir yıllık zamanaşımı süresi söz konusudur. Tabii, idarenin konuyu ele alışındaki yavaşlığı da şikayet konusu olabilir. Şikayetçi olmak için ne yurttaş olmak ne de reşit olmak şartları aranmaz ve bu hizmet için bir ödeme yapılmaz. Şikayetçi olan yurttaş ombudsmanın kararını, arabuluculuğunu tatmin edici bulmazsa yargıya başvurabilir.

Parlamento Ombudsmanından başka ombudsmanlar da vardır: İlk kurulan ombudsman olan, Savunma Ombudsmanı (1952), genellikle askerlerden gelen başvuruları kabul etmektedir (yılda yaklaşık 100 başvuru). Vicdani Retçilerin Ombudsmanı, askerlik yapmayı reddedenlerin başvurduğu kişidir; bu kişiler için çoğunlukla bir kamu görevi belirlenir ve sorunlar genellikle telefonla çözülür (1956'dan bugüne dek yaklaşık 2000-2500 arası başvuru). Tüketici Ombudsmanı (1972), Pazarlama Denetim Yasası (1972) çerçevesinde görev yapar, bir yandan tüketici haklarını korurken diğer yandan özellikle reklamlardaki kadın istismarıyla mücadele eder (yılda yaklaşık 3500 başvuru). Eşit Statü Ombudsmanı (1978)'nin temel işlevi, kadın-erkek arasındaki eşitsizlik yaratan uygulamalarla mücadele etmektir. Şikayetler çoğunlukla kadınlardan ve kadın derneklerinden gelmektedir. Çocuk Ombudsmanı (1981), çocukların çağcıl dünyada karşılaştıkları sorunlara eğilmektedir (yılda yaklaşık 2000 başvuru). Başvuruların yaklaşık %10'u çocuklar tarafından yapılmaktadır.

Siyasal partiler ve yönetim dışı örgütler

Siyasal partiler²²

Norveç'in siyasi partileri, 19. yüzyılın son çeyreğinde parlamentarizm ile eş zamanlı ortaya çıkmışlardır. En köklü partiler, 1880'li yıllarda kurulan Liberal, Muhafazakar ve İşçi partileridir. Günümüzde toplam 21 siyasi parti etkinlikte bulunmaktadır. Bu partiler içinde aşırı sağcı ideolojiyi benimsemiş parti yoktur. İçlerinde iki komünist parti bulunmaktadır, ancak bu partilerin de önemli bir siyasi etkiye sahip oldukları söylenemez. Birkaçı dışında siyasi partiler arasında ciddi ideolojik farklılık

²² Siyasal partilerle ilgili kaynak için bkz. Steinar Dalbak (1999), Norway's political parties and the Norwegian electoral system, <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005/990426/index-dok000-b-n-a.html>

ların olmadığı savunulabilir. Gerek programlarında gerekse seçim tartışmalarında aralarındaki düşünsel yakınlığı gözlemlemek olanaklıdır.

Norveç'in en büyük ve en etkili siyasal partisi, yaklaşık elli yıldır ülke siyasetini tek başına ya da koalisyonlar içinde belirleyen İşçi Partisi (A)'dir. İşçi Partisi, İskandinav ölçülerinde bir sosyal demokrasiyi savunmaktadır. Yani, sosyal refah devletinin, sosyal hakların hararetli savunucusudur. Parti NATO'yu ve son yıllarda Avrupa Birliği'ne katılımı da desteklemektedir.

İşçi Partisi'nin solundaki büyük parti, Sosyalist Sol Parti (SV)'dir. Bu parti de sosyal demokrat gelenektendir ve diğerinden farkı sosyal haklara daha fazla vurgu yapması ve alternatif güvenlik siyaseti geliştirilmesini savunmasıdır. Sağdaki büyük parti ise, ana muhafazakar parti, Muhafazakarlar (H)'dir. Bu parti özellikle ekonomik konularda muhalefet yapmaktadır. Bu partilerin arasında yer alan Liberal Parti (V), Hıristiyan Demokrat Parti (KrF) ve Merkez Parti (S) gibi partiler de diğerleri gibi çağcıl refah devletinin savunucusudur; farkları ise, özel sektör girişimlerine daha açık olmaları, merkezin kontrolünün gevşemesini savunmalarıdır.

En sağda sayılabilecek parti, İlerleme Partisi (FrP)'dir. Bu parti muhafazakarların sağında kabul edilmektedir ve liberal, devletçilik karşıtı siyaseti savunmaktadır. Sağcı kabul edilmesinin temel nedenlerinden biri de, göçmen ve sığınmacı siyasetine muhalefet etmesidir.

Bu bilgilerden hareketle Norveç'teki siyasal bölünmenin, iki kanat arasında olduğu söylenebilir. Bir yanda daha çok sosyal devlet ve kamu hizmetine vurgu yapan ve özelleştirmeye kuşkuyla bakan İşçi Partisi ve Sosyalist Sol Parti, diğer yanda daha çok özelleştirmeden ve daha fazla ekonomik serbestlikten yana olan diğer partiler. Aralarındaki farklar belli belirsiz olunca, önemsizmiş gibi görünen bazı program farklılıkları da doğal olarak önem kazanmaktadır. Örneğin, 1997 seçimlerinde Hıristiyan Demokratlar'ın en önemli oy malzemelerinden biri, küçük çocuğu olan ailelere maddi destekte bulunulmasını savunmaları olmuştur.

2001 seçimlerinin ardından kurulan hükümet üç partiden oluşmaktadır. Bunlar, küçük bir parti olan Yeni Liberal Parti (DLF), Muhafazakar Parti ve Hıristiyan Demokratik Parti. Başbakan ikinci en çok oyu alan Muhafazakar Parti'nin lideri (Başbakan'ın eski bir papaz olması da hayli dikkat çekici).

Yönetim dışı örgütler

Norveç'in yönetim dışı örgütler için bir cennet olduğunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır. Yurttaşların çoğu çeşitli topluluk ve örgütler

içinde etkinliklerde bulunmaktadır. En küçük yerleşim birimlerinde dahi dernekleşmeler ve basın-yayın etkinlikleri görülmektedir. Nüfusu dört buçuk milyon olan bu küçük ülkede 150'nin üzerinde ulusal ve yerel gazete ve dergi yayımlanmakta, bunların çoğu devlet tarafından desteklenmektedir.

Kilise ve Kızılhaç'ın da içinde yer aldığı yönetim dışı örgütlerin en güçlüsü sendikalardır. Sendikalar, yaklaşık bir yüzyıldır Norveç siyasetinin en ciddi baskı grubunu oluşturmuştur. Ülke'nin en büyük sendikası Norveç İşçi Sendikaları Konfederasyonu (LO)'dur.²³ Konfederasyon 1899'da kurulmuş, geniş üye tabanı, etkili ve güçlü örgütlenmesi, aktif sosyal ve siyasal müdahaleleriyle ülkenin gelişimine damgasını vurmuştur. Bu örgütlenme, üyelerini etkileyen her kararda söz sahibi olmaya çalışmakta, işsizlikle mücadelede, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında, ücret siyasetinde ve sağlıklı çalışma koşullarının yaratılmasında önemli başarılar elde etmektedir. Herhangi bir siyasal partiye bağlı değildir ancak tarihi boyunca İşçi Partisi ile yakın ilişki içinde olmuştur. Tüm işyerlerinde Konfederasyon'un üyeleri vardır. Şu anda yaklaşık 800 bin üyesi bulunan LO'nun yurttaşların gönlünde sağlam bir yer edinmesinin bir nedeni de, Alman işgali sırasında yer altına inerek mücadele etmesi ve savaş sonrası ülkenin yeniden yapılmasında büyük rol oynamasıdır.

İşverenlerin en büyük örgütü Norveç İş ve Sanayi Konfederasyonu (NHO)'dur.²⁴ Norveçli üreticilerin ana örgütüdür. Küçük aile işletmelerinden büyük sanayi yerlerine kadar yayılan yaklaşık 16 bin üyesi vardır.

Son olarak, ulusal ve uluslararası alanda yapılan araştırmalarda söz sahibi olan iki enstitüden (Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü -Prio²⁵ ve Norveç Uluslararası İlişkiler Enstitüsü -Nupi)²⁶ ve Nobel ödüllerinden söz etmekte yarar var.

Dünya'nın ilk barış araştırmaları merkezlerinden olan Prio, 1959 yılında kurulmuştur. Çalışma dili İngilizce olan ve yaklaşık 60 çalışanı bulunan Prio, ülke içinde ve dışında seminer programları yürütmekte, yerli ve yabancı araştırmacıları desteklemektedir. Güncel sorunlar hakkında yurttaşları bilgilendirmekte, kamuoyu ilgisini canlı tutmaya çalışmaktadır. Prio,

---

²³ İşçi sendikasıyla ilgili bilgi için bkz. www.lo.no/indexfiler/English.html

²⁴ İşveren sendikasıyla ilgili bilgi için bkz. www.nho.no

²⁵ Prio hakkında bilgi için bkz. www.prio.no

²⁶ Nupi hakkında bilgi için bkz. www.nupi.no

çalışmalarını, uluslararası nitelikte iki dergide yayımlamaktadır. Yaklaşık 50 milyon kronluk bütçeye sahip olan Prio, daha çok devlet tarafından (örneğin, Dışişleri ve Savunma bakanlıkları tarafından) desteklenmektedir.²⁷

Uluslararası ilişkiler alanındaki ikinci önemli araştırma kuruluşu, yine 1959'da kurulmuş olan Nupi'dir. Araştırmaları çoğunlukla Norveç dış siyaseti ve ekonomi alanında yoğunlaşmaktadır. Çalışmalar hem kendi raporlarında hem de uluslararası akademik dergilerde yayımlanmaktadır. Nupi bünyesinde yaklaşık 75 kişi çalışmaktadır. Bütçesi 40 milyon kron kadardır ve bu kaynak da devletçe tahsis edilmektedir (Eğitim, Araştırma ve Kilise İşleri Bakanlığı tarafından). Görüldüğü gibi Norveç'teki önemli yönetim dışı örgütlerin ve araştırma kurumlarının ortak bir özellikleri, maddi kaynaklarının devlet tarafından karşılanıyor olmasıdır.

Norveç için ulusal onur kaynağı olan bir kurum da Nobel Enstitüsü'dür. Bilindiği gibi, İsveçli bilim adamı Alfred Nobel (1833-1896)'in vasiyeti üzerine her yıl, uluslararası alanda, çeşitli dallarda ödüller dağıtılmaktadır. Fizik, kimya, biyoloji, tıp, edebiyat ve barış konularında dağıtılan, bu son derece prestijli ödüllerden Nobel Barış Ödülü'nün sahibi, Storting'in seçtiği beş kişilik bir komisyon tarafından saptanmaktadır. Ödül töreni, her yıl Oslo'da yapılmaktadır.

---

²⁷ Prio, araştırmalarını dört stratejik program çerçevesinde yürütmektedir. Bunlar, savaş ve barış koşulları, dış siyaset ve güvenlik siyaseti, kimlikler ve çözüm ve barış inşası çalışmaları. Sonuncu program çerçevesinde Doğu Akdeniz ile ilgili çalışma başlıkları Türkiye açısından dikkat çekici: 1. Türkiye'de insan hakları, 2. Kıbrıs'ta toplumlar arası ilişkiler, 3. Türkiye-Yunanistan ilişkileri.

KAYNAKLAR

Bulletin on Costitutional Case Law, Venice Commission, Council of Europe, Strasbourg, s.93-95.

Dalbak, Steinar (1999), "Norway's political parties and the Norwegian electoral system", <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005/990426/index-dok000-b-n-a.html>

Fliflet, Arne (2000), "The Storting ombudsman for public administration", <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032001-990075/index-dok000-b-n-a.html>

Hagland, Jan (2001), "Norwegian Oil and Gas Enter a New Century", <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/economy/032005-990443/index-dok000-b-n-a.html>

Hansen, Tore (2001), "Municipal self-government in the service of welfare state", <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005-990412/index-dok000-b-n-a.html>

<http://odin.dep.no/engelsk/norway/system/032005-990427/index-dok000-b-n-a.html>

Lochen, Einar (1955), **Norway's Views on Sovereignty**, A.S. John Griegs Boktrykkeri, Bergen; <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system>

Norveç Krallığı Anayasası, <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005-990424/index-dok000-b-n-a.html>

Seip, Helge(1991), "The Ombudsman-a Democratic Corrective", <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032005-990405/index-dok000-b-n-a.html>

Winsvold, Lars(2000), "Norwegian courts and administration of justice", <http://odin.dep.no/odin/engelsk/norway/system/032001-990374/index-dok000-b-n-a.html>

Williams,C (2001), "So, This is Heaven: Norway", **The New York Times**, 8 Kasim 2001.

www.lo.no/indexfiler/English.html

www.nho.no

www.prio.no

www.nupi.no